

Богдана Сипко

доцент

кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн

Львівського національного університету імені Івана Франка

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗВІТУ СЕНАТУ

«УКРАЇНА: РІК ВІЙНИ. ЯКІ УРОКИ ДЛЯ ФРАНЦІЇ?»

Сенат, згідно Конституції П'ятої республіки, є верхньою палатою французького Парламенту. У його складі діють тимчасові та постійні комісії, у тому числі й Комісія закордонних справ, оборони та збройних сил (*Commission des Affaires étrangères, de la Défense et des Forces armées*). Ця комісія була створена 19 січня 1959 р., вперше зібралася 6 травня 1959 р., і з того часу працює постійно, частково оновлюючи свій склад кожні три роки, що пов'язано з періодичністю виборів до Сенату. 23 липня 2008 р. було створено Комісію з європейських справ. Члени комісій готували інформаційні звіти, пов'язані з актуальними профільними питаннями.

Свого часу, аналізуючи місце України в офіційному дискурсі Французької республіки, ми констатували, що інтерес до України посилювався під час Революції гідності 2013–2014 рр. Зворушені волею українців до змін, а головне прагнучи зберегти стабільність, Франція та ФРН стали ініціаторами підписання 21 лютого 2014 р. угоди між владою й опозицією в Україні. В умовах російської агресії в Криму та на Донбасі, Франція залишалася прихильницею ведення діалогу з Росією, для чого й було започатковано т. зв. «Нормандський формат», у рамках якого було укладено Мінські угоди 2014–2015 рр. Реальних результатів франко-німецькі ініціативи не принесли, але щоразу на міжнародній арені підтверджувалася повага до суверенітету України у міжнародно-визнаних кордонах. Аж до широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Франція вважала малоімовірною нову російську агресію щодо України та наголошувала на недовірі системи європейської безпеки без участі Росії. Але роль України після 2015 р. президенти та міністри закордонних справ Республіки все рідше подавали як буферну зону між РФ і ЄС⁴⁹⁴. Метою цієї наукової розвідки є проаналізувати, як питання, пов'язані з Україною, були представлені в інформаційних звітах Комісії закордонних справ, оборони та збройних сил і Комісії з європейських справ з 2014 р., тобто від початку російської агресії. Для цього було опрацьовано електронний архів інформаційних звітів французького Сенату.

Як показало ознайомлення з каталогом архіву, французьких сенаторів більше турбували відносини з Росією. 17 грудня 2013 р. у Президії Сенату було зареєстровано інформаційний звіт № 237 Комісії з європейських справ про взаємини між ЄС і РФ⁴⁹⁵. У вступі звіту, який підготували глава комісії та член Соціалістичної партії Франції Сімон Сютур і наблизений до Ніколя Саркозі республіканець Жан Бізе, Україну й інші країни Східного Партнерства за результатами Вільнюського саміту 2013 р. порівняли з дітьми, батьки яких (ЄС і РФ) розлучаються. Тому буцімто необхідне паралельне зближення з

⁴⁹⁴ Богдана Сипко, «Україна в офіційному дискурсі Французької республіки (2014–2022),» *Народознавчі зошити* 1 № 169 (2023): 126.

⁴⁹⁵ *Rapport d'information № 237 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne et la Russie. Enregistré à la Présidence du Sénat le 17 décembre 2013.* (Paris: Sénat, 2013).

обома політичними організаціями⁴⁹⁶. Автори звіту наголосили на безальтернативності «конструктивного діалогу з РФ із економічних питань», оскільки Росія залежить від європейських ринків, а ЄС – від російських енергоносіїв, і якщо Європейський союз не скористається шансом зблизитися з РФ, то це зробить КНР⁴⁹⁷.

Відтак не дивно, що після введення європейських санкцій проти Росії за агресію щодо України, частина сенаторів почала їх активно критикувати, як такі, що можуть зашкодити французькій економіці. 4 червня 2015 р. у Президії Сенату зареєстрували інформаційний звіт № 486 Комісії з європейських справ про відносини Європейського союзу з Росією в умовах режиму санкцій⁴⁹⁸. Насамперед треба відзначити, що його автором окрім Сімона Сютура був Ів Поццо ді Борго, сенатор від Парижу в 2004-2017 рр., який з 2020 р. поширюватиме конспірологічні теорії походження ковіду, а з 2022 р. проводитиме дезінформаційну кампанію на підтримку РФ. З 2014 р. Поццо ді Борго був активістом асоціації Франко-російський діалог, а в липні 2015 р. разом із Тьєрі Маріані здійснив незаконну поїздку в анексований Крим. З огляду на позицію сенатора, у звіті очікувано читаємо: «Крим, російський від 1783 р., був переданий Україні 1954 р. рішенням Микити Хрущова, проголосив свою незалежність на референдумі 16 березня, але оскільки його проведення суперечило українській Конституції, то міжнародна спільнота його не визнала і потрактувала, як порушення територіальної цілісності України [...] Анексія Криму та Севастополя є звершеним фактом, звичайно засуджуваним міжнародним правом»⁴⁹⁹. Автори звіту були стурбовані російськими контрсанкціями, зокрема на європейські продовольчі товари та розглядали можливості примирення з Росією. Зокрема, п'ятий розділ звіту називається «Перспективи: як відходити від санкцій?». Щоправда, сенатори розуміли, що цей процес не буде простим, оскільки «санкції легше ввести, аніж зняти»⁵⁰⁰.

У березні 2018 р. Комісія закордонних справ, оборони та збройних сил Франції навіть підготувала спільну доповідь із Комітетом з міжнародних справ російської Ради Федерації з метою відновлення довіри між Парижем і Москвою й опублікувала її російською мовою⁵⁰¹. Першим подано французький текст із епіграфом зі словами Шарля де Голля про «прекрасний і добрий союз із Росією, яка є основним стовпом Європи»⁵⁰². Президент французької комісії Крістіан Камбон підкреслив, що непорозуміння загострилися внаслідок нещодавніх міжнародних криз, у тому числі в Сирії й Україні, а тому Сенат прагне шляхом діалогу надати Росії максимальну кількість можливостей продемонструвати конструктивну втягнутість у роботу на міжнародній арені. К. Камбон нагадав, що Франція на Бухарестському саміті 2008 р. виступила проти надання Україні та Грузії Плану досягнення членства Північноатлантичного альянсу, і загалом виступає проти розширення НАТО. Париж навіть запропонував Москві співпрацю у контексті боротьби проти тероризму і на далеку перспективу розглядав можливість спільного

⁴⁹⁶ Ibid: 5.

⁴⁹⁷ Ibid: 17.

⁴⁹⁸ *Rapport d'information № 486 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne avec la Russie sous le régime des sanctions. Enregistré à la Présidence du Sénat le 4 juin 2015.* (Paris: Sénat, 2015).

⁴⁹⁹ Ibid: 8.

⁵⁰⁰ Ibid: 29.

⁵⁰¹ *Совместный доклад, зарегистрированный в Президиуме Сената 28 марта 2018 г., составленный от имени Комитета Совета Федерации Федерального собрания Российской Федерации по международным делам и Комиссии по иностранным делам, обороне и вооруженным силам Сената Французской республики о парламентском диалоге для восстановления доверия между Францией и Россией, г-ном К. Косачевым, К. Камбоном.* (Париж–Москва, 2018).

⁵⁰² Ibid: 5.

створення високоточної неядерної зброї, безпілотних літальних апаратів, а також взаємодію у кіберпросторі⁵⁰³. Тобто, тональність французького тексту зводилася до пошуку компромісу та відновлення повноцінного діалогу. Натомість російська частина доповіді характеризується претензіями та постійними звинуваченнями Франції. Москва вимагала вивести питання про статус Криму за рамки спільних зусиль із налагодження ситуації в Південно-Східній Україні, а також заперечувала будь-яку «агресію»⁵⁰⁴.

Лише широкомасштабна агресія РФ проти України «протверезила» французьких сенаторів. І 8 лютого 2023 р. у Президії Сенату було зареєстровано знаковий інформаційний звіт Комісії закордонних справ, оборони та збройних сил № 334 «Україна: рік війни. Які уроки для Франції?»⁵⁰⁵. Документ підготували сенатор від Бельфору Седрік Перрен, свого часу наближений до Ніколя Саркозі, та сенатор від Мозелю, соціаліст Жан-Марк Тодешіні. Перше, що впадає у вічі, сенатори відраховують початок війни в Україні від 24 лютого 2022 р., а не 2014 р. І як і в інших ситуаціях, їх турбувало не стільки становище України, як те, як ця ситуація могла вплинути на Францію, зокрема її обороноздатність. Автори відзначають, що після шоку 24 лютого численні європейські країни швидко почали посилювати свою оборону, але у Франції діяв довготривалий військовий бюджет, закладений 2018 р. Тому ключовим питанням, яке ставили сенатори було: «*Чи не заповільно ми вчимося на українській війні?*»⁵⁰⁶.

Франція була здивована як російською атакою, так і українським опором. Пост-фактум можна сказати, що ця війна не була стратегічним сюрпризом. Вся необхідна інформація була доступна, але проблема була в її інтерпретації. Як виявилось, демократії й авторитарні режими по-різному трактують ціну/переваги війни. Відповідно, підкреслюють сенатори, надалі це потрібно буде враховувати не лише у стосунках із Росією, а й Китаєм, Туреччиною й іншими державами, де порушується міжнародне право. Якщо російська агресія виявиться успішною, вона дасть «зелене світло» для нових спроб дестабілізації у різних куточках світу.

В цих умовах Сенат почав розмірковувати над тим, чи зможе Франція вистояти в умовах війни високої інтенсивності («*використовуючи термін «війна» на окреслення гібридної, економічної та навіть санітарної «війни», ми забули, що по-справжньому означає це слово*»⁵⁰⁷). У звіті висунуті три основні гіпотези можливих конфліктів:

- 1). Відкритий конфлікт між НАТО та РФ не можна виключати;
- 2). Середземноморський регіон залишається дестабілізованим, до чого активно докладається Туреччина;
- 3). Французькі заморські території можуть стати для когось ласим шматком⁵⁰⁸.

Основним аргументом на користь безпеки виявилася ядерна зброя: «*Франція – це не Україна, ні в геополітичному становищі, ні в ресурсах. Нам не загрожують наші сусіди. На відміну від України, яка після розпаду СРСР відмовилася від ядерної зброї, ми маємо цей останній засіб стримування [...] Володіння ядерною зброєю – єдина гарантія*

⁵⁰³ Ibid: 18.

⁵⁰⁴ Ibid: 22.

⁵⁰⁵ *Rapport d'information № 334 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées "Ukraine: un an de guerre. Quels enseignements pour la France?". Enregistré à la Présidence du Sénat le 8 février 2023.* (Paris: Sénat, 2023).

⁵⁰⁶ Ibid: 5.

⁵⁰⁷ Ibid: 8.

⁵⁰⁸ Ibid: 19.

безпеки та незалежності нації»⁵⁰⁹. Але наявність ядерної зброї в Республіки не є виправданням для послаблення конвенційної зброї: «Франція визнана за свою компетентність, технологічну майстерність та якість спорядження, але мають бути збільшені наявні кількості»⁵¹⁰. Ця війна підкреслила необхідність надійних систем протиповітряної оборони, зокрема засобів боротьби проти дронів. І ці засоби мають бути зосереджені у сухопутних частинах, як і безпілотні літальні апарати. Приклад України продемонстрував, що 90 % дронів втрачаються, один витримує в середньому від трьох до шести вильотів, з огляду на що французькі моделі є надто дорогими.

Не кращою виявилася ситуація з танками та бойовими літаками: якщо 1991 р. у Франції було 1349 танків і 686 літаків, то в 2021 р. відповідно 222 і 254⁵¹¹. Що й не дивно, якщо врахувати, що з 2008 р. у Франції не виготовили жодного танка, і навіть не збереглися лінії для їх виробництва. Передані Україні САУ Caesar планували компенсувати до 2024 р., але ще гострішою була проблема зі снарядами. Якщо РФ вистрілювала до 20 тис. снарядів на день, Україна 5–6 тис., то за цілий 2022 р. французьке міністерство оборони замовило для себе виробництво «аж» 5 тис. артилерійських снарядів⁵¹².

Який же вихід пропонували сенатори у цій ситуації? Нарощення озброєння та збільшення чисельності кваліфікованих військовослужбовців. Для першого необхідним було збільшення фінансування військово-промислового комплексу, зменшення бюрократичних процедур, формування стратегічних замовлень промисловості та пошук і підготовка кваліфікованих працівників. Для другого – основи військової освіти для всіх і підготовка до 2030 р. у Франції 100 тис. добре споряджених і натренованих резервістів⁵¹³.

Отже, до 24 лютого 2022 р. французькі сенатори серйозно не сприймали загрози повномасштабного російського вторгнення в Україну. Натомість, виходячи, як їм здавалося, з французьких інтересів, вони докладали чимало зусиль для налагодження діалогу з Москвою та прагнули нівелювати вплив санкцій на французько-російські взаємини. Щойно широкомасштабна війна змінила сприйняття Росії з бажаного партнера й постачальника енергоресурсів на загрозу глобальній безпеці. І в цих нових умовах французькі сенатори серйозно занепокоїлися обороноздатністю Республіки та шукали шляхів посилення її слабких сторін.

⁵⁰⁹ Ibid: 18–24.

⁵¹⁰ Ibid: 7.

⁵¹¹ Ibid: 12.

⁵¹² Ibid: 53.

⁵¹³ Ibid: 11.